

Škoromati so naše najstarejše maske

Ko je ura na pustno soboto odbila deset, so se hruškiški skoromati odpravili po vasi. Posebnost so njihove stožčaste kape, okrašene s cvetovi iz krep papirja.

PODGRAD Slovenski etnolog **Niko Kuret** je v knjigi *Maske slovenskih pokrajin*, ko je govoril o pustu, zapisal, da je Slovenija Evropa v malem. Res je, raznolikost naših pustnih šeg in običajev je glede na razmeroma majhno Slovenijo izjemna. Vprašanje, kje so doma najstarejše slovenske pustne maske, je silno zahtevno. Če bi se oglašili v Hrušici v Brkinih, bi kmalu spoznali, da smemo med najstarejše uvrstiti prav njihove hruškiške skoromate.

Prva omemba, na podlagi katere skoromati utemeljujejo svoje izročilo, so arhivski zapisi iz Čedad in Vidma v Furlaniji, kjer so leta 1340 prepovedali nastopanje v obleki scaramatta v pustnem času. Izvor besede scaramatte, sgaravatte naj bi po mnenju etnologa Kureta izhajal iz nemške besede Scharwächter, ki pomeni četni stražar. Gre za masko četrtega ali nočnega stražarja s širokim črnim plaščem in svetilko. Največ neposrednih tipoloških lastnosti scaramatta je ohranjenih v pustnem liku kleščarja (škópita), skupno ime skoromati pa se je ohranilo za vse brkinske šeme.

Vstopili so odkriti

Ko je ura v župnijski cerkvi sv. Križogona na pustno soboto odbila deset, so zapele harmonike, udaril je boben in pritegnil bariton. Spreved številnih likov hruškiških skoromatov se je odpravil po vasi ter se tu in tam ustavil pri hiši, kamor so jih domačini prijazno povabili na pogostitev in okrepčilo.

Dušan Štrancar je mojster izdelave mask hruškiških skoromatov.



Med osrednje pustne like skoromatije spada kleščar ali škópit.
FOTOGRAFIJE: PRIMOŽ HIENG

1340.
LETA

je njihova prva pisna omemba.

Poberin in skoromat z zvonce sta se ločila od glavnine in začela od hiše do hiše pobirati darove. V hišo sta vstopila odkrita, da so domačini

vedeli, kdo je prišel k njim, in vprašala, ali imajo kaj za skoromate, se za darove zahvalila, zaželela vse dobro

Med novejšo like štejemo tudi hudiča in cunjarja.



v letu, ki prihaja, in se poslovila. Glavnina je ta čas hodila po vasi in uganjala norčije, se ustavljala pred hišami, veselila, plesala z domačinkami, pila in jedla tisto, kar so jim domačini pripravili. Med osrednje pustne like spada kleščar (škópit), ki predstavlja masko nočnega stražarja. Oblečen je v črno ogrinjalo, po obrazu je namazan s sajami. Na glavi nosi širok klobuk, okrašen s krznom in peresi. V roki drži lesene klešče, s katerimi lovi dekleta, ženske in otroke, da jih skoromat lahko namaže (oliše) s sajami po obrazu. Med najpomembnejše like spadajo skoromati z zvonci oziroma z zgonci, kot pravijo domačini; nosijo visoke pisane kape iz papirnatih rož in trakov, okoli



**VSE SE ZAČNE
S KOSOM LESA, PRIMERNIM
ZA OBDELAVO Z DLETI.**

Neva Granduč iz krep papirja izdeluje rože.



pasu imajo zvonce. Po kapah se ločijo od skoromatov iz drugih vasi.

Srečali jih bomo v skoraj vsaki brkinski vasi. Znani so tisti iz Podgrada, Obrova in Huj, v Pregarjah so oblečeni podobno, a se imenujejo Pregarske šjme. Skoromati iz Hrušice so nekaj posebnega že zaradi mask, precej podobni so jim skoromati iz Podgrada, le da so njihovi obrazi namazani zgolj s sajami.

Oživljajo pustne like

Za maske hruškiških skoromatov je poskrbel domačin **Dušan Štrancar**, izdelal jih je kot samouk. S tem se ukvarja že dobrih 25 let, ustvarja jih z dletom. »Vse se začne s kosom lesa, primernim za obdelavo,« je pripovedoval gospod Dušan. »To je po navadi lipov les, ki je mehak in voljan. Najprej se lotim sprednjega dela maske, to je obraza, zatem sledi še obdelava druge polovice, notranjosti.« In kako izbira like, torej obraze, saj niti dve maski nista enaki? »Ko so se hruškiški skoromati pred leti na novo organizirali, se je pokazala potreba po večji količini obličij, kot maskam pravimo v krajih v osrčju Brkinov,« je razodeval ljubiteljski rezbar. »Takrat so želeli, da bi bili čim pravilneje opremljeni, torej oblečeni in zamaskirani. V Slovenskem etnografskem muzeju smo našli na maske iz teh krajev in po njej so nastali novi liki. Nova obličja sem začel izdelovati po svoji domišljiji, za vzpodbudo pa mi je bila še vedno tista maska iz muzeja. Prej se z obdelavo lesa še nisem srečal, niti z likovnim ustvarjanjem se nisem ukvarjal. Oživili smo tudi lik cunjarja in opravo naredili po fotografiji iz leta 1963.«

Svojevrsna posebnost skoromatov so njihove stožčaste kape, okrašene s številnimi cvetovi iz belega, rdečega in modrega krep papirja. Na obod in vrh dodajo pisane marjetice. V Hrušici je te rože vrsto let izdelovala domačinka **Neva Granduč**, ki je povedala, da barva papirja ni posebej določena, saj so nekoč uporabili tisti papir, ki je bil pač na voljo.

Njeno delo se je vsako leto začelo že dva meseca pred pustom, ko je ob večerih izdelovala rože za kape skoromatov. Na vsako kapo srednje velikosti je prišlo okrog 90–100 papirnatih cvetov, okrog klobuka pa še okoli 30 marjetic. Rože je naredila po želji, kakor je želel posamezni fant. Stožčasto kapo, ki ji pravijo tudi štula, izdelajo fantje sami; je iz lesa ali aluminija, nekoč so nosili celo železne. Osnova je seveda klobuk, na katerega pripenje stožec, nanj pa nato dodajo mrežo in nanjo pripenje papirnate rože. **PRIMOŽ HIENG**